

ADAM SMITH, ROZEDNÁNÍ O PODSTATĚ A PŮVODU BOHATSTVÍ NÁRODŮ, PRAHA 2001

KAPITOLA I

O dělbě práce

Dělba práce je starším zárojkem růstu její produktivní síly. Největší zvýšení produktivní síly práce a větší díl dovedenosti, zručnosti a důvtipu, s nimiž je všude práce řízena a vykonávána, jsou zřejmě důsledky dělby práce.

což lze lépe pochopit na příkladu Její účinky v celkovém hospodářském životě společnosti pochopíme snáze, všimneme-li si, jak se dělba práce uplatňuje v některých odvětvích výroby. Je všeobecně domněná, že nejdále je dovedena v některých odvětvích téměř bezvýznamných. Není to snad proto, že by v nich skutečně byla dovedena dále než v jiných, důležitějších, nýbrž proto, že při takové málo významné výrobě, jejímž posláním je uspokojovat drobné potřeby jen malého počtu lidí, musí být celkový počet dělníků nutně malý. A tak ti, kdo jsou zaměstnáni v každém jednotlivém pracovním oboru, často se vejdou do jedině dílny a pozorovatel je vidí všechny najednou. Naopak v těch důležitých odvětvích, která mají uspokojovat rozsáhlé potřeby početného obyvatelstva, je v každém oboru práce zaměstnán tak obrovský počet dělníků, že je vyloučeno, aby všichni pracovali v téže dílně. Stejně jich uvidíme najednou více než jenom ty, kteří pracují na jediném úseku. A tak, přestože při takové výrobě může být práce ve skutečnosti rozdělena na mnohem více složek než v oněch méně významných výrobních odvětvích, není tam ona dělba ani zdaleka tak zřejmá, a došla tudíž mnohem menšího povšimnutí.

výroby špendlíků. Uvedu pro to příklad z jednoho výrobního odvětví téměř bezvýznamného, kde však dělba práce budila často pozornost, totiž ze špendlíkářství. Dělník, který nebyl vyučen tomuto oboru (z něhož dělba práce udělala zvláštní povolání) a který nebyl obeznán s užíváním příslušných strojů (k jejichž vynalezení pravděpodobně vedla dělba práce), sotva by dokázal vyrobit za den jediný špendlík, byť by se snažil sebevíc, a určitě by jich nedovedl vyrobit dvacet. Ale nyní se v tomto odvětví pracuje tak, že nejen celá tato práce je zvláštním povoláním, nýbrž nadto je rozdělena v jistý počet oborů, jež jsou

většinou rovněž zvláštními povoláními. Jeden člověk drát vytahuje, druhý jej narovnává, třetí jej střihá, čtvrtý jej zaostruje, pátý jej nahoře přibrušuje, aby se mohla nasadit hlavíčka. Zhotovení hlavíčky pak vyžaduje dva nebo tři samostatné úkony; nasadit ji je práce sama pro sebe, leštění špendlíků také. Dokonce i napíchat je do papíru je zvláštní řemeslo. A tak je ona důležitá operace výroby jednoho špendlíku rozdělena asi na osmnáct samostatných úkonů. V některých manufakturách provádí každý z nich jiný dělník, kdežto jinde dělá čtyř až šest někdy dva nebo tři samostatné úkony. Viděl jsem jednu takovou malou manufakturu, kde bylo zaměstnáno jen deset lidí, a kde proto někteří z nich vykonávali dva nebo tři samostatné úkony. Ale přes to, že byli velmi chudí, a proto nebyli nijak zvlášť vybaveni nutnými stroji, vyrobili všichni dohromady, když se přičinili, asi dvanáct liber špendlíků denně. Na jednu libru připadá více než čtyři tisíce špendlíků střední velikosti. A tak těch deset lidí dokázalo vyrobit za jediný den více než 48 000 špendlíků. Příkladá-li tedy na každého člověka desetina ze 48 000 vyrobených špendlíků, můžeme počítat, že vyrobil za den 4800 špendlíků. Kdyžby ovšem byli pracovali každý zvlášť a žádný nebyl tomuto řemeslu vyučen, jistě by žádný z nich nebyl dokázal vyrobit za den ani dvacet špendlíků, a snad ani jediný. To ovšem není ani dvoustá čtyřicátá část a snad ani čtyřicátá část toho, co dovedou vykonat nyní v důsledku správné dělby práce a spojení různých pracovních úkonů.

Podobné dopady má i veškerý obchod a také dělba práce mezi zaměstnanci.

V každém jiném řemesle a každé jiné výrobě jsou výsledky dělby práce podobné, jako jsou v tomto přamalo významném odvětví; i když v mnohých se práce nedá rozdělit na tolik složek ani zjednodušit na tak prosté úkony. Pokud však dělba práce zavedena být může, způsobuje v každém řemesle úměrné zvýšení produktivní síly práce. Osamostatnění jednotlivých řemesel a povolání vyplývalo podle všeho právě z této výhody. A nejdále je obvykle dovedeno v těch zemích, kde je rozvoj výroby a pokrok na nejvyšším stupni. Práci, kterou v nerozvinuté společnosti dělá jeden člověk, vykonává ve společnosti pokročile několik lidí. V každé pokročilejší společnosti není obvykle ničím jiným než rolníkem, dělníkem v manufaktuře ničím jiným než právě dělníkem v manufaktuře. A také práce nezbytná k vytvoření jakéhokoli hotového zboží je téměř vždy rozdělena mezi velké množství dělníků. Vždyť kolik jen různých povolání se uplatňuje v každém odvětví vý-